

BOGDÁN LÁSZLÓ

Ringlispíl a tajgán

A. A. Cross versei Vaszilij Bogdanov szibériai füzetében

1. Megfejtethetlen rejtvények

Amíg szerkesztettem,
a Wall Street-en, újságom,
rejtvények köröztek,
ábrándok, látomások
jártak egyre köröttem,
megkergült hasonmások
várva az égi kegyre,
hogy megelevenedve
az életemet éljék
ne ködgomolynak véljék
életük drága hölgyek,
akik majd értük jönnek.
„Ő az, de nem egészen,
rá hasonlít, de mégsem!” –
nézdegélik az arcát
és folytatják a hajszát.
Ringlispílen a tajgán
forognak körbe-körbe,
sikongatnak, nevetnek,
nagy havaknak örülve.

2. A kalandor hasonmás

Egyszer a rejtvényem,
az árnyékát az ördögnek eladó,
szerencsétlen flótás nevére hegyeződött ki,
egy másik arra a
balcsillagzata alatt szenvelgő balfácánra,
aki saját tókörképét bocsátotta áruba.
Meggondolatlanul.

A rémtörténetek íróit kellett volna beküldeniük,
de senki, érti, senki nem tudta,
londoni és vidéken élő megfejtőink közül,
hogyan írta ezeket a történeteket.
De nem adtam fel, egy játékos nevét
rejtettem el a következő rejtvényemben,
egy másikban pedig egy emberét,
aki két életet él,
egyikben tiszteletreméltó polgár,
a másikban öldöklő szörnyeteg,
de a játékosaink ezeket sem tudták megfejteni,
s az igazgató is hivatott.
„Csináljon könnyebb rejtvényeket, Cross úr,
higgye, a mi olvasónk nem is hallották
Chamisso, Hoffmann, Dosztojevszkij nevét,
de nem olvasták, a jelek szerint sajnós,
a nagy Stevenson regényét sem.
Szégyen, higgye el, szégyellem magam, Ön előtt,
az angol középosztály idegesítő,
érthetetlen műveletlensége miatt,
s elkerülhetetlennek látom az oktatási reformot
és ezért a parlamentben is harcolni fogok...”
És soron kívül nagy összeget utaltatott ki nekem,
honorálva fáradozásom, a képviselő laptulajdonos.
Egy elegáns vendéglőbe hívtam meg
azt a kis gépíró lányt,
aki után már hónapok óta vágyakoztam,
s akkor, egy oszlop mögött,
váratlanul megláttam magam.
Hasonmásom ugyanúgy volt öltözve mit én,
fekete öltönyben ágált. Puhakalapját szemébe húzva,
fejét félrehajtva, a piruló lányt,
aki nem láthatta őt, hosszan elnézegette.
A hozzánk tartozó nők általában nem látják
hasonmásainkat, csak a legkritkább esetben,
ha alteregóink is úgy akarják.
Az én különösen rátarti hasonmásom
akkor úgy akarta és a piruló lány
váratlanul megláthatta őt, mellettem.
Két példányban láthatott minket
és rémületében el is ájult, szegényke.

És pedig, dühtől vicsorogva kértem meg
telhetetlen alteregómat, lehetőleg
kontrollálja cselekedeteit, mert ha nem
előbb-utóbb összeakadhat a bajszunk.
Ezen neveltünk, egyikünk sem viselt bajuszt,
arcunk simára volt beretválva.
Értem, mondotta félsz az összehasonlítás
mindenkori gyönyörétől,
félsz, hogy a lány esetleg egem választana
és búsan szertefoszlott a levegőben.

3. A megidézett szentek

De megint itt van, a tajgában kísért.
Kérdezd, lehet-e alakmása,
annak, ki maga is bús alteregó,
kitalálta egy azóta halott
költő, akit bálványként istenített,
de róla, noha rejtvényeiből élt –,
a pénzből, amit a rejtvényekért,
fizettek nekem angol kiadók –
tökéletesen megfeledezett.
Így maradhattam ötven évesen
egyedül. Ha Reis barátom nem ír,
és nem hív el Vénusz szigetére,
a kommunába, lehet főbe lövöm
magam. Hiszen a remény is tűnt,
végeképp beszűkült, árva életem.
Egy heteronim lehet-e öngyilkos?
töprengtem mikor megjött a levél,
idegesített, hogy hasonmásom is
elkísér, hisz ő soha nem hagy el.
Itt van velem most a tajgában is.
A málnavészéből les kíváncsian.
Félek a maga hasonmásával is
találkozhat itt, drága Bogdanov,
és ennek még beláthatatlan
következményei is lehetnek,
hiszen mindketten rég arra várnak,
hogy életünkben megjelenjenek,
és kezükbe vehessék a dolgok

irányítását. Gondoljon bele!
Hát küldje vissza tisztelt hasonmását,
árnyai közé, ahová való,
valahogy én is eltávolítom
altargómat. Veszélyesek együtt,
szibériai démonok között,
állandóan a helyünkre törve,
szeretnék élni a mi életünk.
Ezt nem lehet. Maradjanak árnyak!
Hamarosan követjük majd őket,
fény sugaraként lobbanva tova.
Ahogy te már annyiszor megálmodtad,
elképzelve a túlsó világot,
árnyak, rossz lelkek, fantomok honát.
Fényecskék leszünk, ahogyan kislányod
mondotta minap, fellelve csillagát.
Menjél, beszélj, a hasonmásoddal,
rögtön én is elküldöm az enyémet.
kezdhetne már éltével valamit.
Ami rajtunk áll megteesszük mi is,
tanácsuk, közreműködésük nélkül.
Melletted állunk, drága hercegem,
hogy megírhasd a szovjet diktatúra,
nyomorúságos hétköznapijait.
Az alattvalók kilátástalan,
vegzálások közt telő életét,
számmá alázott megszorítottak,
megalázottak szenvedéseit.
az elhibázott, elhülyült világot
ahol lelőtték trónjáról az észet,
szadista hóhérok, kalandorok
piszkos markába került az ország.
Csak egyedül Szent Miklós segíthet,
s Szent Demeter, ha alászáll az égből,
megunva népe szenvedéseit,
kezébe veszi diadalmas kardját
és elűzi a bolsevikokat,
poklok mélyére, ahová valók...

A. A. Cross, noha Pessoa számos leveleiben és feljegyzéseiben is sokat szerepel, mégis a portugál költő egyik legkülönösebb, legrejtelmesebb angol nyelven alkotó alteregója. A Mester, amint fel is panaszkodik, a legteljesebb mértékben kihasználja őt, angol rejtvény újságoknál dolgozik, amikor Fernando Pessoa anyagi helyzete meg lehetőségen bizonytalan, állandó pénzzavarokkal küzd, nagy-vonalúan támogatja is őt, szerény jövedelméből. Életéről igen keveset tudunk. Ami bizonyos, Londonban él, szerény körülmények között, olcsó kifőzdékben étkezik, akár Bernardo Soares, visszahúzódtan, magányosan él, váltakozó albérleteiben, s a kényszerű rejtvénygyártáson kívül, csak és kizárólag a költészet érdekli. Anglomán, akárcsak maga Fernando Pessoa, vagy Álvaro de Campos, Alexander Search, de míg Pessoa csak néha, s Campos szinte soha nem ír angolul, ő, akárcsak Search, kizárólag angol nyelven alkot, de míg Search, hasonlatosan Pessoa saját maga által írt, ezoterikus angol verseihez, csillogó szonettjeihez, mereven ragaszkodik a kötött formához, A .A. Cross eléggé homályban maradó, méltatlanul kevés figyelemben részesülő költésze- te – s ebben némileg hasonló Álvaro de Camposhoz –, az állandóan változó avantgárd kétségtelen vonzásában, bűvöletében alakul! Áradó szabad-verseiben egy egészen másfajta létezés, másfajta világlátás körvonalazódik, mint a hozzá emberileg közelálló Alexander Search formailag tökéletesen kimunkált költeményeiben, egy szabadabb, kötetlenebb lélek keresi önmagát, az önfeledten áradó, hosszú, befejezetlennek tűnő verssorok mögött, London vörös sikátoraiban bolyongva. Ezek a Robert Browning, közös kedvencük által is annyiszor megénekelte vörös házfalak A. A. Cross verseiben is fel-feltűnedeznek és alkonyatkor, mintha véreznének, a lemennő nap, búcsúzó fényében. Láthatólag A. A. Crosst is, mint bizonyos periódusaiban Vaszilij Bogdanovot, vagy Pessoa-t és alteregóit, a doppelganger izgatja, életében fontos szerepet játszik hasonmása, egy órá teljesen hasonlatos, néha emberi alakjában is feltűnő, másik Cross. A másik én jelenlétével, Vaszilij Bogdanovval és a zord, számára szokatlan szibériai viszonyokkal ismerkedve szembesülhet megint, hiszen rejtett, játékos énje itt is feltűnik, kísértetni kezdi. A Bogdanovnak címzett három, egymást játékosan folytató, bizarr, groteszk anekdotákra kihegyezett, ironikus, de sok öniróniáról is tanúskodó verse – s ebben is meglehetősen magányosan áll Pessoa alteregóinak sorában! –, elsősorban a lélek szabadságharcáról szól, az autonóm, szabad személyiség kialakításáról, a doppelganger kiiktatásáról, a másik én elhallgattatásáról, háttérbe szorításáról. Olybá tűnik, mintha nagy-apám költészete egyik fontos, őt addigi életében is, de Szibériában különösen kísértő, és meg oldhatatlannak tűnő problémáját transzportálná egy angol költő életébe, hogy kívülről szemlélhesse, analizálhassa, mintegy hangsúlyozva a léthelyzet groteszk voltát. – *Tatjana Bogdanova*

Fordította *Bogdán László*